

VIRTAIN KURJENJÄRVEN SEUDUN LINNUNTO VUOSINA 1991–2016

ERKKI KELLOMÄKI, TAPIO JOHANNES KOSKELA, AALTO HARJU

Yleistietoja Kurjenjärvestä ja Kurjenkylästä

Kurjenjärvellä on pinta-alaa 244 hehtaaria ja syvyyttä vain noin kaksi (2) metriä. Kurjenjoen vedet laskevat ensin Seinäjokeen ja jatkavat Kalajärven kautta Kyrönjokeen. Kurjenjärven veden laadusta on saatu tietoja vuosina 1970–2003 otettujen näytteiden perusteella. Mittauksissa (16 näytteenotokertaa) veden happipitoisuus oli kohtuullinen, hapen kyllästysaste keskimäärin 62,4%. Kahdessa mittauksessa todettiin happijajetta. Veden näkösyvyys oli keskimäärin 68 cm.

Vuonna 1938 Kurjenjärven vedenpintaa oli laskettu 80 cm. Länsi-Suomen ympäristökeskus laati Kurjenjärvelle kunnostussuunnitelman vuonna 2009. Tarkoituksena on nostaa järven alinta vedenkorkeutta. Vedenkorkeuden nosto lisäisi järven pohjoisen lahden, Joutsenjärven vesipinta-alaa.

Joutsenjärvi on arvokas lintuvesi. Alue on luokiteltu Natura-2000 alueeksi ja se on suojeltu luonnonsuojelulain ja vesilain nojalla. Joutsenjärvellä voi tavata monia tavallisia lintulajeja sekä useita EU:n lintudirektiivin I. liitteen lajeja kuten ampuhaukka, luhtahuitti, uivelo, heinä-tavi ja pikkulokki. (Lähteet: www.jarviviiki.fi, ymparisto.fi.)

Pysyvät asukkaat muuttivat Kurjenjärven seudulle aikoinaan Etelä-Pohjanmaalta Isostakyröstä. Kurjenkylässä oli 1640-luvulla kolme veroa maksanutta taloa: Seinäjärvi, Leppänen ja Kurki. Vuonna 1840 Kurjenkylä kuului Ilmolan (Ilmajoki) pitäjän Peräseinäjoen kylään. Kirkkomatka suuntautui aikoinaan ensin Isokyröön, sittemmin Ruovedelle ja lopuksi Virroille. Matkaa Kurjenkylästä Isoonkyröön oli vesireittiä pitkin noin 120 km ja kärrypolkuja pitkin vähän vähemmän. Kurjenkylä on nykyään noin 300 asukkaan kylä. Se sijaitsee Virtain länsi- ja luoteisrajalla, Alavuden, Kihniön ja Seinäjoen rajanaapurina. Virtain keskusta on matkaa noin 20 kilometriä, Seinäjoelle 70 kilometriä ja Tampereelle 120 kilometriä. (Lähde: kurjenkyla.wordpress.com/kurjenkylan-esittely/.)

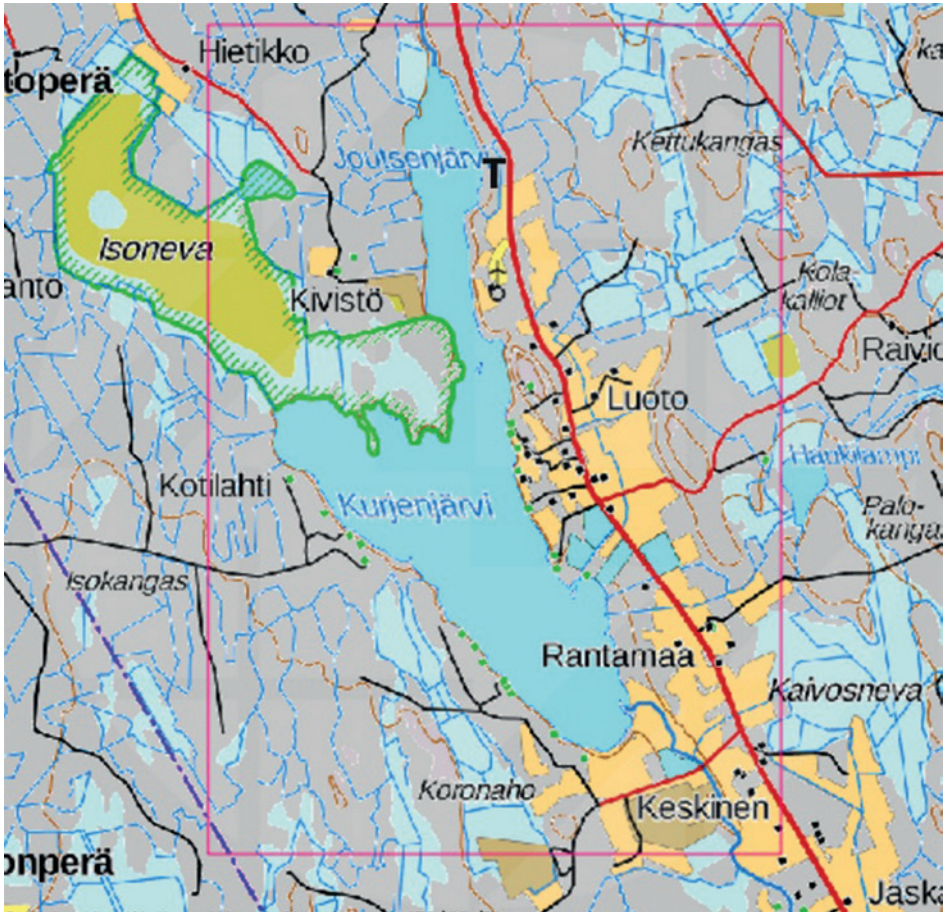
Kurjenjärven seudun kuukausi-keskilämpötilat

Pentti Pirinen Ilmatieteen laitokselta kokosi tämän artikkelin laatimista varten tiedot lämpötilojen kuukausikeskiarvoista Kurjenjärven seudulle havaintojaksolta 1991–2015 (taulukko 1). Lähimmän säähavaintoaseman, Äijännen mittaukset eivät kattaneet koko jaksoa. Puuttuvat havaintotiedot on muodostettu matemaattisesti interpolointiteknikalla lähimpien havaintoasemien mittaustiedoista.

Vesilinnuston muuton ja pesinnän aloittamisen kannalta merkityksellisen huhtikuun keskilämpötila on ollut parina vuotena, 1992 ja 1997 pakkasen puolella. Lokakuussa keskilämpötila on yleensä ollut plussan puolella. Vain vuosina 1992 ja 2002 on keskiarvo ollut pakkasen puolella. Lintuhavaintoaineiston hajanaisuuden ja niukkuuden vuoksi ei ole mahdollista selvittää mahdollisia yhteyksiä lämpötilojen ja lintulajien esiintyvyyden välillä.

Kurjenjärven lintutorni

Suomenselän Lintutieteellinen yhdistys osti ja purki keväällä 1991 Porin–Haapamäen rautatien varrelta kivihiliterivalla kyllästettyjä lennätinpylväitä. Samoja pylväitä käytettiin myös Vermasjärven Mäntylänlahden lintutornin rakentamiseen. Leo Monosen sahalla, Virtain Hauhuulla pylväistä sahattiin lankkuja ja lautoja. Puutavara kuljetettiin tornin pystytyspaikan lähelle, maanviljelijä Olli Joutsenjärven maatilalle. Siellä tornin runko koottiin valmiiksi. Virtain kaupunki maksoi osan rakennustarvikkeista. Runko kuljetettiin kahden traktorin kannattelemana 0,5 km matka Joutsenjärven rantaan. Metsätraktorit nostivat rungon pystyyn. Kurjenkylän talkooväki viimeisteli tornin 24.4., 6.5., 8.5., 12.5. ja 13.5.1991. Torni valmistui ennätysajassa, 15 tunnissa. Tämä lienee alallaan ”Suomen ennätys”. Laulujoetsen pesi tornin äärellä ensimmäisen kerran keväällä 1993. Lintutornin katuosoite on Kurjenkyläntie 1153, Virrat. Lintutornin koordinaatit ovat N 62.323690, E 23.308877.

Kuva 1. Kurjenjärven seutu, Tiira kuva (T=Torni).

Lintuhavaintojen kerääminen Kurjenjärven seudulta

Lintuhavaintojen kirjaamista varten sijoitettiin vihko Kurjenjärven lintutornin juurelle laitettuun postilaatikkoon heti tornin valmistumisen jälkeen. Aalto Harju huolehti täyteen tulleiden vihkojen vaihtamisesta uusiin. Vihkoihin kerätyi alkuvuosina paljon merkintöjä linnuista. Merkinnot ovat nyttemmin lähes loppuneet lintuharrastusjärjestö Birdlife Suomen netissä toimivan havaintojärjestelmä ”Tiiran” käyttöön oton jälkeen 2000-luvulla. Tämä on harmillista

tornilla käyvien, lintulajeja vähemmän tuntevien ihmisten kannalta. Kaikki linnuista kiinnostuneet eivät suinkaan ole ”Tiiran” käyttäjiä.

Kurjenjärven havainnoitsijat ovat ilmoittaneet tietoja myös muualta Kurjenjärven seudulta kuin pelkästään Joutsenjärven tornilta (kartalla T, kuva 1). Tämän vuoksi päätettiin ulottaa lintukatsaus koskemaan koko Kurjenjärven aluetta. Tiira-järjestelmässä tehtiin havaintojen hakuja kartalta (kuva 1.) alueelta, jonka nurkkapisteiden koordinaatit olivat

N 6914607, E 3307246 : N 6919562,
E 3310639

Taulukko 1. Kurjenjärven seudun kuukausikeskilämpötilat 1991–2015.

Vuosi/Kk	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX
1991	-5,3	-9,4	-2,2	2,9	6,2	11,9	16,3	15,1	7,7
1992	-3,8	-3,7	-0,1	-0,5	10,7	15,2	14,3	12,8	10,3
1993	-3,5	-4,8	-1,6	1,9	11,6	10	14,9	12	4,5
1994	-7,2	-15,3	-4,5	3,4	6,3	11,7	17,7	13,8	8,7
1995	-4,6	-2,5	-1	1,2	7,5	15,8	13,9	13,4	8,8
1996	-6,6	-13,1	-5,1	1,9	7,3	12,3	13,3	15,2	6,7
1997	-7	-6	-2,4	-0,6	6,6	15,3	17,1	16,1	9,3
1998	-4,3	-7,7	-7,1	1	7,3	12,5	15,1	12,2	9,3
1999	-9,5	-9,3	-2,8	4,1	6,1	16,5	15,7	11,9	9,3
2000	-4,9	-4,6	-4,1	3,4	9,6	12,9	15,5	13,1	7,5
2001	-3,7	-11	-6,9	3,7	7,3	13,3	17,9	14,2	10
2002	-6,2	-2,8	-2,3	4,2	10,2	14,4	17,4	16,6	8,4
2003	-13,2	-7,4	-1,2	1,3	9,1	12,1	18,9	14,1	9,6
2004	-8,6	-6,1	-2,5	3,8	8,6	11,5	15,3	14,3	10,5
2005	-2,9	-6,9	-7,7	3,4	8,4	13,2	17	14,6	10,2
2006	-5,7	-10	-9,3	3	9,2	14,4	16,4	16,9	11,7
2007	-5,8	-13,8	0,8	3,5	9,2	13,5	15,7	15	8,4
2008	-2,4	-2,1	-3	3,7	8,4	12,5	14,8	12,3	7,3
2009	-6,4	-7	-3,7	3,1	10,4	12,7	14,9	14,1	10,5
2010	-14,2	-11,1	-4,4	3,4	10,5	12,6	19,6	15,1	9,4
2011	-8	-14	-3,5	4,5	9	15,6	18,1	14,8	11,2
2012	-7,9	-9,9	-1,3	1,7	8,9	12	16,2	14	9,6
2013	-6,4	-3,5	-9,3	1,4	12,2	15,7	15,3	14,6	9,9
2014	-10	-1	0,6	4	9,2	11,9	18,7	15,5	9,7
2015	-4,8	-1,8	0,1	3,6	8,2	11,6	14,5	14,9	10,6

Taulukko 2. Havaintojen kuukausisummat Kurjenjärvellä 1991–2016.

Kuukausi	Päivien summa	Havaintosumma	Lintusumma
Tammikuu	8	19	87
Helmikuu	4	12	88
Maaliskuu	34	115	889
Huhtikuu	120	828	5595
Toukokuu	111	1255	7048
Kesäkuu	86	645	2762
Heinäkuu	47	232	1643
Elokuu	32	170	1897
Syyskuu	26	180	1296
Lokakuu	43	239	6518
Marraskuu	20	87	953
Joulukuu	12	49	331
YHTEENSÄ	542	3779	29130

Taulukko 3. Vuosittain havaitut lintulajien määrät Kurienjärvellä 1991–2016.

1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	YHT
51	56	79	73	66	53	52	68	46	48	44	35	27	45	51	79	53	51	14	43	38	49	52	44	33	48	156

X	XI	XII
4,8	1,8	-3,1
-2,5	-4,1	-0,7
1,7	-4,1	-5,5
2,8	-2,8	-1,7
6,5	-4	-10,5
5,3	1	-7,7
1,2	-1,7	-4,3
4,1	-4,3	-5,2
5	0,9	-5,6
7,5	2,7	-0,7
5,9	-2	-10
-1,2	-5,3	-10
2,3	0,8	-3,3
3,7	-1,8	-2,5
5,7	2,9	-5,8
5	0,1	1,5
5,5	-1,5	0,2
5,7	0,2	-1,1
0,9	1,2	-8,1
3,5	-4,8	-13,7
5,8	2,8	0,3
3,7	1,3	-10,5
4,5	1,4	-0,3
4	0,4	-2,5
3,9	2,9	0,3

Dj Canon EOS 50 D

Pekka Malmi

Laulujoutsen on Kurjenjärven yleisin ja toiseksi runsaslukuisin lintulaji.

Kk Lumia 930

Erkki Kellomäki

Näkymä lintutornista Kurjenjärven pohjoisosaan Joutsenjärvelle.

Taulukko 4. Yleisimmät lintulajit Kurjenjärven seudulla.

Laulujoutsen	26	Töyhtöhyöppä	3	Metsähanhi	5	Suosirri	2
Sinisorsa	26	Sepelkyyhy	13	Fasaani	5	Lehtokurppa	2
Haapana	25	Kottarainen	13	Mustakurkku-uikku	5	Jänkäkurppa	2
Telkkä	25	Harakka	12	Sääksi	5	Sirittäjä	2
Peippo	24	Viherpeippo	12	Räystäspääsky	5	Kuusitiainen	2
Tavi	23	Harmaalokki	11	Keltavästäräkki	5	Pikkuvarpunen	2
Liro	23	Lehtokerttu	11	Tilhi	5	Hemppe	2
Taivaanvuohi	23	Uivelo	10	Pensaskerttu	5	Pulmunen	2
Kurki	22	Ruskosuohaukka	10	Puukiipijä	5	Pikkujoutsen	1
Naurulokki	22	Ruisrääkkä	10	Naakka	5	Harmaasorsa	1
Varis	22	Metsäkirvinen	10	Varpunen	5	Heinätavi	1
Jouhisorsa	21	Pensastasku	10	Kanahaukka	4	Mustalintu	1
Valkoviklo	21	Kirjosieppo	10	Pikkutylli	4	Metso	1
Pajusirkku	21	Närhi	10	Sarvipöllö	4	Kaakkuri	1
Kuovi	20	Järipeippo	10	Rautiainen	4	Mehiläishaukka	1
Pikkulokki	20	Urpiainen	10	Kulorastas	4	Haarahaukka	1
Käpytikka	20	Lapasorsa	9	Tiltalti	4	Merikotka	1
Keltasirkku	20	Sinisuohaukka	9	Punasotka	3	Muuttohaukka	1
Pajulintu	19	Kiuru	9	Alli	3	Nokikana	1
Talitiainen	19	Niittykirvinen	9	Tukkakoskelo	3	Meriharakka	1
Ruokokerttunen	18	Punatulku	9	Silkkiuikku	3	Lapinsirri	1
Västäräkki	17	Kuikka	8	Härkälintu	3	Lapintiira	1
Hömötiainen	17	Varpushaukka	8	Tylli	3	Helmiöllö	1
Vihervarpunen	17	Tuulihaukka	8	Punajalkaviklo	3	Käenpiika	1
Tukkasotka	16	Suokukko	8	Tervapääsky	3	Pikkutikka	1
Rantasipi	16	Isolepinkäinen	8	Satakieli	3	Törmäpääsky	1
Metsäviklo	16	Luhthaiitti	7	Leppälintu	3	Sinirinta	1
Palokärki	16	Kapustarinta	7	Hernekerttu	3	Pensassirkkalintu	1
Räkättirastas	16	Mustaviklo	7	Harmaasieppo	3	Viitasirkkalintu	1
Laulurastas	16	Viirupöllö	7	Pikkukäpylintu	3	Luhkakerttunen	1
Punakylkirastas	16	Mustarastas	7	Lapinsirkku	3	Mustapääkerttu	1
Sinitiaainen	16	Pikkulepinkäinen	7	Peltosirkku	3	Pikkusieppo	1
Kalatiira	15	Isokoskelo	6	Kanadanhanhi	2	Pähkinähakki	1
Haarapääsky	15	Nuolihaukka	6	Lapasotka	2	Pohjansirkku	1
Punarinta	15	Selkälokki	6	Viiriäinen	2		
Korppi	15	Kivitasku	6	Pyö	2		
Teeri	14	Viitakerttunen	6	Riekko	2		
Kalalokki	14	Pyrstötiainen	6	Harmaahaikara	2		
Käki	14	Töyhtötiainen	6	Maakotka	2		
Hippiäinen	14	Punavarpunen	6	Ampuhaukka	2		

Havainnoitsijat

Valtaosa lintuhavainnoista on saatu tunnetuilta ja kokeneilta lintuharrastajilta. Maallikoilta on hyväksytty havainnot helposti tunnistettavista lintulajeista kuten laulujoutsenista ja kurjista. Havaintsiluetteloon on otettu pääsääntöisesti vain nimensä ilmoittaneita henkilöitä. Lisäksi useita havainnoitsijoita on voitu tunnistaa nimi-kirjainten ja persoonallisen käsialan perusteella. Tämän artikkelin kirjoittajat kiittävät lämpimästi kaikkia havainnoitsijoita.

Aalto, Ari; Aalto, Matti; Ahoniemi, Eija; Ahoniemi, Ossi; Ahoniemi, Sari; Alanen, Juha; Alho,

Esa; Alho, Pasi; Alho, Seija; Harju, Aalto; Heikkilä, Elina; Heinonen, Eero; Heinämäki, Eila; Heinämäki, Keijo; Heinämäki, Pekka; Hemmilä, Mika; Hietikko, Martti; Hietikko, Pirkko; Holm, Antero; Holm, Arto; Ikonen, Tatu; Joensuu, Matti; Joutsenjärvi, Hannu; Joutsenjärvi, Leena; Joutsenjärvi, Liisa; Joutsenjärvi, Maisa; Joutsenjärvi, Olli; Järvinen, Jukka; Järvinen, Veijo; Kalmari, Jouni; Kannisto, S.; Kellomäki, Erkki; Kellomäki, Tarmo; Kellomäki, Tuula; Ketola, Turo; Koivisto, Jukka; Koivisto, Petteri; Koivisto, Sauli; Koivisto, Tarja; Korttesmaa, Markku; Koskinen, Mika; Kotiaho, Anne; Kotiaho, Janne; Kujala, Minna; Kähönen, Aarne;

Taulukko 5. Runsaslukuisimmat lintulajit Kurjenjärven seudulla.

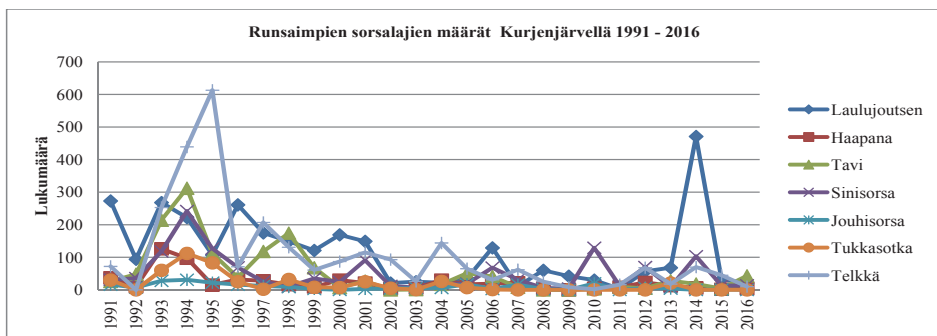
Räkättirastas	5003	Pajusirkku	67	Selkälokki	13	Viiriäinen	3
Laulujoutsen	3015	Uivelo	66	Isolepinkäinen	13	Härkälintu	3
Telkkä	2732	Kalalokki	65	Naakka	13	Lehtokurppa	3
Naurulokki	1470	Kalatiira	64	Ruskosuohaukka	11	Satakieli	3
Tavi	1372	Käpytikka	58	Pikkulepinkäinen	11	Leppälintu	3
Sinisorsa	1324	Kivitasku	58	Kanadanhanhi	10	Luhtakerttunen	3
Liro	772	Ruokokerttunen	56	Varpunen	10	Harmaasieppo	2
Haarapääsky	618	Punarinta	47	Mustalintu	9	Pikkujoutsen	2
Pikkulokki	586	Punajalkaviklo	45	Nuolihaukka	9	Pyy	2
Haapana	585	Hippiäinen	39	Varpushaukka	8	Riekkö2	
Västaräkki	545	Alli	37	Tuulihaukka	8	Harmaahaikara	2
Peippo	498	Pyrstötiainen	37	Pikkutylli	8	Maakotka	2
Kurki	447	Järripeippo	37	Sarvipöllö	8	Ampuhaukka	2
Tukkasotka	445	Metsähanhi	36	Pikkuvarpunen	8	Lapinsirri	2
Varis	444	Palokärki	36	Punavarpunen	8	Jänkäkurppa	2
Urpiainen	290	Kiuru	35	Fasaani	7	Pikkutikka	2
Tilhi	263	Räystäspääsky	35	Silkkiuikku	7	Sirittäjä	2
Jouhisorsa	232	Metsäviklo	34	Mustarastas	7	Metso	1
Valkoviklo	202	Punatulku	34	Harmaasorsa	6	Kaakkuri	1
Suokukko	145	Laulurastas	33	Kanahaukka	6	Mehiläishaukka	1
Vihervarpunen	142	Töyhtötiainen	33	Sääksi	6	Haarahaukka	1
Taivaanvuohi	133	Keltävästaräkki	31	Rautiainen	6	Merikotka	1
Punakylkirastas	133	Ruisräökkä	30	Viitakerttunen	6	Muuttohaukka	1
Töyhtöhyppä	132	Närhi	30	Pensaskerttu	6	Nokikana	1
Kuovi	124	Rantasipi	29	Hemppo	6	Meriharakka	1
Keltasirkku	124	Pulmunen	27	Heinätaivi	5	Helmpöllö	1
Niittykirvinen	123	Lapasorsa	24	Tylli	5	Käenpiika	1
Talitiainen	122	Käki	24	Suosirri	5	Törmäpääsky	1
Teeri	112	Kuikka	22	Hernekerttu	5	Sinirinta	1
Sepelkyhyky	112	Punasotka	20	Tiltalti	5	Pensassirkkalintu	1
Pajulintu	105	Metsäkirvinen	20	Puukiipijä	5	Viitasirkkalintu	1
Harakka	96	Viirupöllö	19	Pikkukäpylintu	5	Mustapääkerttu	1
Kottarainen	96	Kirjosieppo	19	Peltosirkku	5	Pikkusieppo	1
Korppi	94	Sinisuohaukka	18	Tukkakoskelo	4	Pähkinähakki	1
Hömötiainen	93	Luhtahuitti	18	Lapintiira	4	YHT	29130
Kapustarinta	92	Harmaalokki	18	Tervapääsky	4		
Kulorastas	91	Lehtokerttu	18	Kuusitiainen	4		
Isokoskelo	82	Pensastasku	17	Lapinsirkku	4		
Vihertpeippo	79	Mustaviklo	16	Pohjansirkku	4		
Sinitiainen	69	Mustakurkku-uikku	14	Lapasotka	3		

Kähönen, Anne; Kähönen, Jari; Kähönen, Päivi; Lahti, Maarit; Lahti, Mauno; Lahti, Mika; Laitinen, Kim; Laitinen, Mika; Laitinen, Miki; Leveelahti, S.; Lipasti, Marja-Leena; Lipasti, Olavi; Luoma, Jaakko; Luumi, S.; Luuri, Jarmo; Mäkelä, Rainer; Nurmi, J.-J.; Olkkonen, Ville; Perttula, Heli; Perttula, Pentti; Riihimäki, Jouni; Riihimäki, Regina; Riihimäki, Tarmo; Riihisalo, Vesa; Ritola, Armi; Ritola, Esko; Ritola, Jussi; Ruohonen, Ari; Ruohonen, Kari; Ruokonen, Pekka; Röntilä, Esko; Röntilä, Kosti; Röntilä, Teemu; Saari, P.; Saarinen, Markku; Sarkanen, Mauri; Savolainen, Sillanpää, Jari; Sorvari, Pia; Sulkava, Pertti; Sulkava, Raija; Sulkava, Risto; Talja, Hannu; Talja, Juulia;

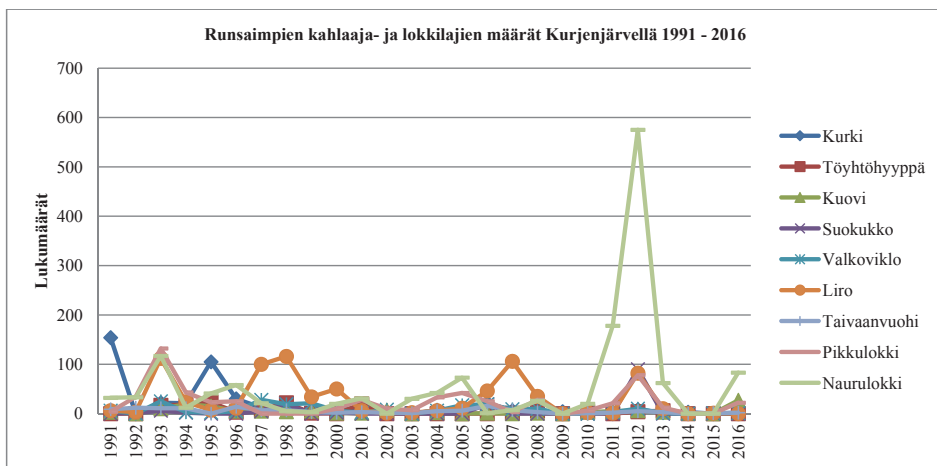
Talja, Linda; Tantaranmäki, Liisa; Tantaranmäki, Mauno; Tapanainen, Mika; Tapanainen, Rosa; Uusi-Niemi, Ari; Veteläsuu, Mika; Viitala, Sami; Vuokko, Jouko; Ylä-Lahti, J.-R.

Lintuhavaintojen pelastaminen viikkoista Tiira havaintojärjestelmään

Erkki Kellomäki skannasi lintutornin vihkot pdf-muotoisiksi tiedostoiksi. Tapio Johannes Koskela tallensi havainnot Tiira lintuhavaintojärjestelmään. Erkki Kellomäki siirsi havainnot Tiirasta Excel-muotoisiksi tiedostoiksi ja muokasi perusaineiston taulukoiksi.

Kuva 2. Runsaimpien sorsalajien määrät Kurjenjärvellä 1991-2016.

Kuva 3. Runsaimpien kahlaaja- ja lokkilajien määrät Kurjenjärvellä 1991-2016.

Havaintoaineiston yhteenveto

Lintuhavaintoja on kertynyt vuosina 1991–2016 kaikkiaan 542 päivältä. Ahkerimmin retkeiltiin huhti-, touko- ja kesäkuussa (120, 111 ja 86 päivänä). Havaintoja kertyi yhteensä 3779 Excel-taulukon riviä. Havaintoja merkittiin eniten huhtikuulta 828, toukokuulta 1255 ja kesäkuulta 645. Lintulajeja oli merkitty vihkoihin yhteensä 156. Kaikkien havaittujen ja lajiin tunnistettujen lintujen yhteismääräksi tuli 29130.

Yleisimmät lintulajit Kurjenjärven seudulla

Kurjenjärven seudulla merkittiin muistiin yhteensä 156 lintulajia vuosina 1991 - 2016. Alla

olevassa taulukossa 4. lintulajien yleisyys on esitetty luvulla, joka osoittaa, kuinka monena vuotena taulukossa oleva laji on havaittu. Luku 26 siis tarkoittaa, että kyseinen laji on havaittu jokaisena 26 havaintovuotena. Vain laulujoutsen ja sinisorsa löytyivät havaintolistoilta jokaisena vuotena. Muut yleisimmät linnut ovat tavanomaisia lintuvesien, rantojen, sekametsien ja myös pihapiirin lajeja. 25 lintulajia on tavattu vain yhtenä vuotena. Niiden joukossa on vähälukuisia, harvinaisia tai läpimuuttavia lintulajeja. Taulukko 4 antaa kokonaisuudessaan kuitenkin hyvän kokonaisnäkömuksen Kurjenjärven seudun linnustosta.

Kk Lumia 930

Erkki Kellomäki

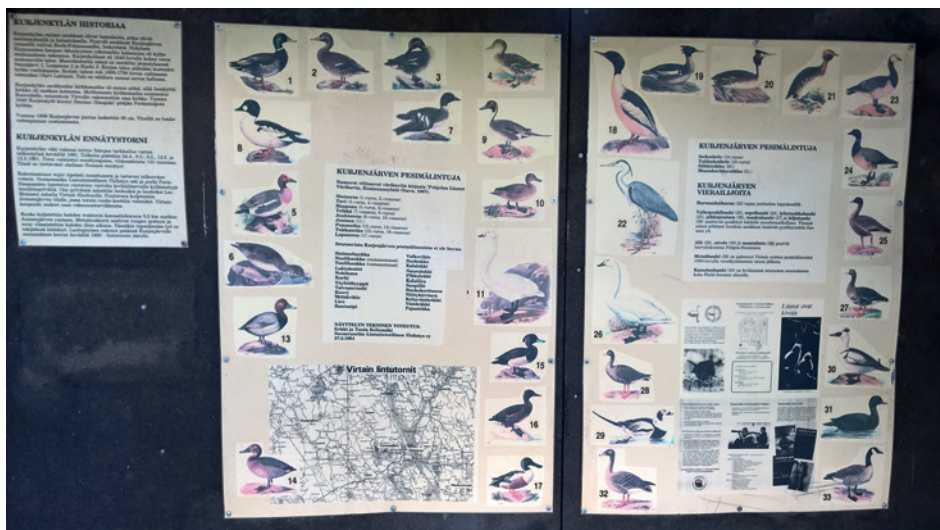
Opaste lintutornille.

Taulukko 6. Lajilleen tunnistamattomat linnut Kurjenjärven seudulla 1991-2016.

Tunnistamattomat lajit	Havainnot kpl	Tunnistamattomat lajit	Linnut kpl
Sorsalaji	96	Sorsalaji	2603
Vesilintu	20	Vesilintu	631
Lokkilaji	19	Lokkilaji	164
Käpylintulaji	16	Käpylintulaji	35
Kahlaaja	9	Kahlaaja	52
Päiväpetolintu	6	Päiväpetolintu	6
Hiirihaukkalaji	5	Hiirihaukkalaji	6
Pikkulintu	4	Pikkulintu	34
Pääsky	4	Pääsky	570
Uunilintulaji	4	Uunilintulaji	10
Tiaislaji	3	Tiaislaji	26
Hanhi	2	Hanhi	55
Västäräkkilaji	2	Västäräkkilaji	17
Jalohaukkalaji	1	Jalohaukkalaji	1
Joutsenlaji	1	Joutsenlaji	2
Kerttuslaji	1	Kerttuslaji	1
Pöllö (keskikokoinen)	1	Pöllö (keskikokoinen)	1
Koskelolaji	1	Koskelolaji	39
Kotkalaji	1	Kotkalaji	1
Kuikkalaji	1	Kuikkalaji	2
Rastas	1	Rastas	1
Suohaukkalaji	1	Suohaukkalaji	1
Tiiralaji	1	Tiiralaji	1
Havaintoja yhteensä	201	Lintuja yhteensä	4257

Taulukko 7. Yleisimpien lintulajien kantojen muutos Kurjenjärvellä 1991-2016.

Vertailtavat lintulajit 1991 - 2016	Laulujoutsen																		
	Haapana	Tavi	Sinisorsa	Jouhisorsa	Tukkasotka	Telkkä	Kurki	Kuovi	Rantasipi	Metsäviklo	Valkoviklo	Liro	Taivaanvuohi	Kalattira	Pikkulokki	Naurulokki	Ruokokerttunen	Pajusirkku	
1991	273	37	26	31	16	30	72	154	3	1	0	6	6	9	3	4	32	1	4
1992	94	10	48	36	7	0	0	0	0	0	3	0	3	12	7	34	33	5	4
1993	268	126	214	118	28	60	253	22	10	9	7	25	112	11	4	132	117	3	9
1994	222	97	312	242	31	112	439	21	19	0	1	3	24	11	15	43	12	3	4
1995	107	15	112	127	22	83	613	105	15	2	2	2	7	0	7	23	41	5	3
1996	261	32	38	69	16	25	71	30	5	0	2	5	11	14	2	25	58	1	1
1997	175	28	118	25	12	2	207	12	5	1	6	28	100	7	4	0	21	0	0
1998	149	16	174	10	9	32	131	13	4	0	3	19	116	7	2	0	5	0	2
1999	121	9	68	35	3	8	61	4	5	1	1	21	34	3	6	0	3	1	1
2000	169	30	7	24	0	7	87	6	1	0	4	6	50	2	4	10	20	2	5
Keskiarvo	184	40	112	72	14	36	193	37	7	1	3	11	46	8	5	27	34	2	3
2001	149	21	27	91	3	25	115	14	1	1	1	2	6	3	2	28	31	3	4
2002	21	4	0	12	4	5	93	2	7	1	0	8	1	2	0	10	0	0	4
2003	25	6	1	7	6	1	26	0	0	2	0	0	2	1	1	7	30	0	0
2004	22	30	17	19	6	26	144	7	2	1	1	6	6	5	0	33	42	3	2
2005	35	17	51	19	17	7	65	5	0	1	0	17	11	6	4	42	73	0	4
2006	129	19	41	68	3	1	31	22	1	2	1	19	46	16	0	25	1	8	4
2007	11	22	8	31	16	0	62	6	0	1	0	9	106	7	0	3	7	0	2
2008	60	5	0	6	2	0	25	3	1	1	0	10	35	3	0	28	26	1	0
2009	42	0	0	4	0	0	8	4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
2010	30	5	3	129	20	0	2	2	3	2	1	0	2	1	0	6	20	2	2
Keskiarvo	52	13	15	39	8	7	57	7	2	1	1	7	22	4	1	18	23	2	2
2011	3	8	9	12	0	0	16	0	5	1	0	3	1	2	0	21	178	5	2
2012	57	23	5	70	6	0	68	8	6	0	0	10	82	5	2	78	575	8	0
2013	68	13	28	9	4	21	18	2	3	0	0	1	10	3	1	12	62	1	5
2014	471	6	18	103	0	0	70	3	1	2	0	0	0	0	0	0	0	1	0
2015	32	2	4	13	1	0	45	0	0	0	1	1	1	0	0	0	0	0	1
2016	21	4	43	14	0	0	10	2	27	0	1	1	0	2	0	22	83	3	3
Keskiarvo	109	9	18	37	2	4	38	3	7	1	1	3	16	2	1	22	150	3	2
Havaintopäivät	26	25	23	26	21	16	25	22	20	16	16	21	23	23	15	20	22	18	21
Lintusumma	3015	585	1372	1324	232	445	2732	447	124	29	34	202	772	133	64	586	1470	56	67
Kantojen kehitys	Vähentynyt	Vähentynyt	Vähentynyt	Vähentynyt	Vähentynyt	Vähentynyt	Vähentynyt	Vähentynyt	Ennallaan	Vähentynyt	Vähentynyt	Vähentynyt	Vähentynyt	Vähentynyt	Vähentynyt	Ennallaan	Lisääntynyt	Ennallaan	Vähentynyt

Kk Lumia 930

Kurjenjärven tornin infotaulu vuodelta 1994.

Erkki Kellomäki

Runsaslukuisimmat lintulajit Kurjenjärven seudulla

Edellisellä sivulla taulukossa 5 esitetyt luvut tarkoittavat yhteenlaskettuja määriä Kurjenjärven seudulla vuosina 1991–2016. Yleisimmät lintulajit kuten laulujoutsen ja sorsat ovat samalla myös Kurjenjärven runsaslukuisimmat lajit. Räkättirastaan päätyminen runsaimmaksi lintulajiksi voidaan laskea sattuman oikuksi. Räkätin muuttotarvet voivat joskus olla hyvinkin suuria. Vain kuuden (6) lintulajin muistiin merkittyjen yksilöiden summa ylittää luvun 1000. Lajisummien alhaisuus kuvastaa lintuharrastajien yleistä tapaa merkitä havaintovihkoon vain lajien nimet, harvemmin niiden tarkat, lasketut lukumäärät.

Tavallisten sorsalajien kannan vähentyminen Suomessa voidaan havaita myös Kurjenjärven havaintoaineistossa.

Tavallisten kahlaajalajien kannan voidaan arvioida pysyneen vakaana Kurjenjärvellä. Naurulokki ja pikkulokki pesivät Kurjenjärvellä vain vähäisin määrin. Naurulokkien muuttotarvet ovat aiheuttaneet korkea piikin kaavioon vuodelle 2012. Pieni pikkulokkiyhdyksunta oli muutamana vuotena ”Kaupan mutkan” eli Varisniementien varren kala-altaalla. Joku hääti sen pois variksen pelättimien ja mahdollisesti melun avulla.

Lajilleen tunnistamattomat linnut Kurjenjärven seudulla

Tähän katsaukseen otettiin mukaan myös taulukko (6) lajilleen tunnistamattomista linnuista Kurjenjärven seudulla vuosina 1991–2016. Sorsat, vesilinnut, lokit ja pääsky muodostivat näistä suurimman osan.

Yleisimpien lintulajien kantojen muutos Kurjenjärvellä 1991–2016

Aalto Harjun retkeilykokemusten perusteella Kurjenjärven lajistossa on tapahtunut seuraavanlaisia muutoksia.

VÄHENTYNEITÄ LAJEJA: peltosirkku, riekko, pohjansirkku, kottarainen ja teeri (tunnetulla soidinpaikallaan Järventaustantien reunalla)

LISÄÄNTYNEITÄ LAJEJA: laulujoutsen, ruisräikkä ja pikkuarvunpunen

Kurjenjärven lintutornin vihkoihin ja suoraan Tiira-järjestelmään kirjattu aineisto antaa kohtuullisen mahdollisuuden muutoksen arviointiin vain kahdenkymmenestä (20) lintulajista. Kuovin, pikkulokin ja ruokokerttusen kannat olisivat lajien keskimääräisiin vuosisummiin perustuvan tarkastelun pohjalta säilyneet ennallaan. Naurulokin kanta olisi lisääntynyt ja

Taulukko 8. Virtain Kurjenjärven seudun ja Vermasjärven Mäntylänlahden havaintojen vertailua.

Selitykset: Päivien summa = havaintopäivien summa, Vuosien määrä = havaintovuosien määrä, Lintusumma = lintujen yhteismäärä

Laji	Mäntylänlahti 1990 – 2010		Kurjenjärvi 1991 – 2016	
	Päivien määrä	Summa	Vuosien määrä	Lintu-summa
Laulujoutsen	756	58829	26	3015
Telkkä	507	5822	25	2732
Sinisorsa	475	5960	26	1324
Tavi	457	13325	23	1372
Kurki	418	2805	22	447
Töyhtöhyyppä	413	4169	13	132
Haapana	392	8209	25	585
Naurulokki	382	17405	22	1470
Jouhisorsa	304	1995	21	232
Pajusirkku	284	733	21	67
Isokuovi	282	687	20	124
Liro	280	6028	23	772
Taivaanvuohi	264	589	23	133
Valkoviklo	256	905	21	202
Metsähanhi	252	3373	5	36
Västäräkki	248	2017	17	545
Lapasorsa	234	1015	9	24
Metsäviklo	217	448	16	34
Tukkasotka	209	1352	16	445
Pikkulokki	192	1757	20	586
Ruokokerttunen	173	456	18	56
Kalalokki	118	334	14	65
Kalatiira	117	257	15	64
Suokukko	107	2053	8	145
Mustaviklo	105	1379	7	16

loppujen kuudentoista (16) lajin kannat olisivat vähentyneet. Laulujoutsenen kannan näennäinen pienentyminen voinee selittyä lajin ”jokapäiväistymisellä”. Kun sitä joka käynnillä näkee, miksi kirjoittaa ylös?

Virtain Kurjenjärven seudun ja Vermasjärven Mäntylänlahden havaintojen vertailua

Vertailussa on pohjaksi otettu Mäntylänlahden 25 yleisintä lintulajia. Yleisimmät lajit olivat molemmilla järvillä pääosin samoja, mutta eroakin esiintyy. Kurjenjärvellä olivat metsähanhi, lapasorsa, suokukko ja mustaviklo yleisyysslistalla alemmalla tasolla kuin samat lajit Mäntylänlahdella.

Taulukossa 9. mainitut lajit olivat Kurjenjärvellä suhteellisesti yleisempiä kuin Mäntylänlahdella. Selitystä voidaan hakea havainnointialueen luontotyypeistä. Mäntylänlahden lintu-

tornilla kävijöiden mielenkiinto on kohdistunut lähes yksinomaan vesialueeseen. Kurjenjärven tornilla kävijät ovat merkinneet vihkoihin säännöllisesti myös metsälajeja – sijaitseehan itse tornikin metsän suojassa. Lisäksi Kurjenjärven yhteenvedon pohjaksi otettiin Tiira-järjestelmässä havaintoalue, mikä sisältää laajahkoja metsä- ja peltoalueita.

Loppupäätelmät

Kurjenjärven lintutornin vihkot muodostivat kaikkine puutteineenkin arvokkaan tietoa-ineiston niin paikallisesta kuin laajemminkin Suomenselälle tyypillisestä linnustosta. Lintuharrastajien satunnaistenkin havaintojen avulla voidaan seurata linnuston muutoksia pitkällä aikavälillä. Toivomme tämän artikkelimme innostavan niin paikallisia ihmisiä kuin kauempaankin saapuvia lintuharrastajia jatkamaan

lintuhavaintojen kirjaamista havaintovihkoihin ja Tiira-järjestelmään.

Erityiset kiitokset

Erityiset kiitokset Olli Joutsenjärvelle, joka antoi rakentaa lintutornin omistamalleen maalle. Hänen ansiota oli myös monilukuisen talkooväen innostaminen tornin rakennustyöhön. Lintutorni on edelleen käyttökelpoinen, mutta sen uudistaminen turvallisemmaksi ja lapsiystävällisemmäksi olisi mitä toivottavinta. Jos Ely-keskus tai sen perillisorganisaatiot onnistuvat joskus hankimaan rahoituksen Kurjenjärven vedenpinnan nostamiseen, tornin kunnostaminen luontomatkailukohteeksi olisi järkevää toteuttaa samassa yhteydessä.

Lähteet

Kellomäki, Erkki; Harju, Aalto & Kellomäki, Tarmo:
Virtain Vermasjärven linnusto vuosina 1990-2010.
– Suomen Selän Linnut 2014:1, 30–44.

Ilmatieteen laitos

jarviwiki.fi

kurjenkyla.wordpress.com/kurjenkylan-esittely/

tiira.fi

ymparisto.fi

Kirjoittajien yhteysosoite:

erkki.kellomaki@elisanet.fi

Taulukko 9. Kurjenjärven seudun metsä- ja peltolintujen määrät.

Laji	Havainto- vuosien lukumäärä	Lintu- summa yhteensä
Rantasipi	16	29
Sepelkyyhky	13	112
Käki	14	24
Palokärki	16	36
Käpytikka	20	58
Haarapääsky	15	618
Punarinta	15	47
Räkättirastas	16	5003
Laulurastas	16	33
Punakylkirastas	16	133
Pajulintu	19	105
Hippiäinen	14	39
Sinitäinen	16	69
Talitiäinen	19	122
Hömötiäinen	17	93
Varis	22	444
Korppi	15	94
Kottarainen	13	96
Peippo	24	498
Vihervarpunen	17	142
Keltasirkku	20	124